

BEKTA GELENEKLERİNDE BALKANLARA İLK GEÇİŞİ :

SARI SALTUK SÖYLENCESİ

Doç. Dr. Belkıs Temren

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyesi

Bektaşilikten nasip alarak (el alarak) Bektaşi seyr ü sülûk'unca (eğitim düzeni gereince) eğitim gören kişiye Bektaşi denir.

Bektaşilikte verilen eğitim "bireyin kendini eğitmesi" prensibine dayalıdır. Bu nedenle nasipli kişilere Bektaşilik eğitimi töreni niteliğindeki "nasip töreni" sonunda şu cümleyle gruba katılır. "Seni sendden aldık, sana teslim ettik". Bu anlayış Bektaşilik eğitimi tasavvuf okullarından ayıran en önemli noktadır. Çünkü, artık bir eğitim grubunun üyesidir ama yapması ve yapmaması gerekenleri kendisine empoze eden bir ustası (eyhi) yoktur. Usta (mürşid), onayın doğru veya yanlış olduğunu söylemeyecek, doğru ve yanlış kendisinin ayırdedebileceği yetenekleri kazandıracak kişidir. Böylece kişiyi düşünerek, çevresini dikkatle izleyerek ve kendisine sunulan usta malı bilgiyi irdeleyerek doğrularını oluşturacaktır. Gerçekten, ya da tasavvufi deyimle, hakikate giden yolda nasıl yürünebileceğinin prensiplerini alacaktır ama marifeti geli tirip, yürümek kendi sorumluluğundadır. Bu nedenle zor bir yoldur. Bireyin her an kendisini "terazide" hissettiği bir yoldur. Bu nedenle zor bir yoldur. Bireyin her an kendisini "terazide" hissettiği bir yoldur. Bunu anlatmak için, yola girmeye niyetlenenlere "ate ten gömlektir, demir leblebidir" diye ihtarında bulunulur. İşte bu yolun yolcuları için en önemli eğitim araçlarından bazıları da geleneklerinde yer etmiş söylencelerdir. Bunlar çoğu zaman velayetnamelerde karımıza çıkar. Bunlarda derin bir felsefenin izlenmesi izlenir. Söz konusu olan Türk tasavvufudur.

Günümüzde Bektaşilik kurumu, evrensel insan olarak yeti mek isteyen tanrı-insan-evren sevgisini bütünüle tirerek barış, hoşgörülü, kendini bilen, insana sevgi ve saygı ile bakan olgun insan olmak için kendini yeti tirme fırsatını tanıyan bir tasavvuf okulu olarak ilerlemektedir.

Anadolu'da oluşumunu tamamlayan Bektaşilik daha çok batıya Trakya ve Balkan ülkelerine yayılmıştır. Bu yörelerin Türk kültürü, Türk dili ve Türk'ün İslam anlayışı ile tanınmasında ve bunların benimsenmesinde Bektaşilik'in çok önemli bir payı vardır. Özellikle Moğol istilası sonrası ya adıkları topraklarda huzursuz olan ve göçe zorlanan Türk boyları o zamanlar Rumeli (Rum diyarı) olarak tanınan Anadolu ve Balkan yörelerine göçlerini yola çıkarmıştır. Ba larında bir önder ile yola çıkan göç kabileleri kendilerine yurtluk ararken daha çok meskûn olmayan yörelere yerleşmişlerdir. Bektaşiler genellikle sapa yerleri veya mevcut köylerin dışında, kenarında

yerleşmeye elverişli bölgeleri yurtluk olarak seçmişlerdir. Geldikleri ve yurt edinmeye çalış tıkları yeni yerlere kültürlerini, dillerini, inançlarını da beraberce götürmüş ve çevrede yaygın yerli halkla barışçıl ilişkiler kurmaya özen göstermişlerdir. İşte bu kabilelerin başında çoğu zaman onlara yol gösteren, önderlik eden konumunda "derviş" niteliğindedir, sahip olduğu

saygın, liderlik özelli i olan ki iler bulunmaktadır. Sava ların hikayeleri, askeri hikâyeler, daha çok “gaza-name” ve “fetihname”lerde yer alırken, halkın belle inde yer eden din” ve geleneksel hikâyeler ise, “velayetnameler”de dile getirilmektedir. Bunlarda maddi fetih yerine, manevi fetih ön plana geçmi tir. Bu manevi fetihleri yapanlara da Alp-Erenler denmi tir. “Alp” sözcü ü, “kahraman”, “yi it” anlamlarını ta ımaktadır. İlk Bekta i yazmalarında “Gaziler” sözü de “dervi ” anlamında kullanılmı tır. Böylece, “Alp” ve “Gazi” destan kahramanları birle tirilerek “Alp-Erenler” ekinde kar ımıza çıkmaktadır. Bedreddin Noyan Dede Baba, Alp-Erenlerin tanımını öyle yapar: “Türk halkına sadece mistik inanı ları a ılmak ve onları olgunla tırmakla kalmayıp, sava çı arkadaş ları ile dü man topraklarına akınlar yapıp çarpı mı olan kimselere Alp-Erenler diyoruz”. A ık Pa a Alpli i “dünya” ve “din” alpli i diye ikiye ayırır. Bunlardan Dünya Alp’inde u dokuz artın bulunması gerekti ini savunur: Kuvvetli bir yürek, güçlü bir pazı, gayret, iyi ve cins bir at, sava elbisesi, yay kılıç, süngü ve iyi bir arkada . Din Alp’inde bulunması gereken dokuz art ise unlardır: Erenlik, ri-yazet, azim, a k, tevekkül, eriate uyma, bilgi, himmet, iyi bir arkada . Alp-Erenler arasında, Sarı Saltuk, Geyikli Baba, Abdal Musa Sultan ve Seyyid Ali Sultan (Kızıl Deli) gibi daha birçoklarını saymak mümkündür.

Bu yazımızda Avrupa’ya(1) geçen öncü Türkler arasında önemli yere sahip Alp-Erenler’den “Kilgra Sultan” ve “Aya Nicolas” olarak da tanınan Sarı Saltuk Baba’dan söz etmek istiyoruz.

Sarı Saltuk ile ilgili bilgileri Hacı Bekta Veli Velayetnamesi, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Saltuknameler gibi eserlerden ve ya ayan Bekta i geleneklerinden ediniz. Saltuknameyi Cem Sultan, Ebu’l- Hayr-ı Rumi’ye yazdırmı tır. Sarı Saltuk’un ölümünden yaklaşık iki yüzyıl sonra (MS 1480’de) sözlü gelenekten toplanarak kaleme alınmı tır.

Gölpınarlı “Saltuk” kelimesinin “salt”tan türedi ini ve “salt”ın Ça atay, Kırgız, Kırım ve Batı O uz lehçelerinde “yüksüz, sade, yalnız, münferit, hür azad” mânalarına geldi ini belirtir. Saltuk kelimesinin “salmak” fiilinden türetilmi Türkçe özel bir isim oldu u inancı ise daha yaygındır. “Hünkar, haydi seni Rum ülkesine saldık” anlamındaki gibi.

ra Rum'a git" ekinde olur. Böylece, Sarı Saltuk yola çıkar ve Taptık mre'ye ula ır. Ona mesajı iletir. Taptık ona bir yay ve yedi ok(3) verir. A aç (tahta) kılıç ku atır. Bir de seccade verir. Ulu (büyük) Abdal ve Kiçi (küçük) Abdal'ı da beraberinde yolda olarak görevlendirir. Söylenceye göre, Ulu Abdal gerçekten heybetli bir yapıya sahiptir, Kiçi Abdal ise ufak tefektir. Bekta i geleneklerinde hiçbir sıfatın bo una ve anlamsız kullanılmadı ını dikkate alırsak Sarı Saltuk'a yolda olanların en büyük ve en küçük, makro ve mikro anlamlarını da simgeledi ini kolayca çözümleyebiliriz. Ayrıca, Trakya haritasına baktı ımız zaman, Keçiborlu ve Uluborlu'yu görürüz. Bunlar, bu iki derv büyük) Abdal ve Kiçi (küçük) Abdal'ı da beraberinde yolda olarak i in Hakk'a yürüdükleri makamlar olarak bilinir. Dervi lerin adları yörenin adı olmu tur. Zaten Türk geleneklerinde kahramanlık hikâyeleri ve kahramanlar yörelere ad verilmesinde önemli bir etkidir. Bunu en iyi ekinde Seyyid Ali Sultan'a ili kin söylencelerde izleriz. Sarı Saltuk'un hikayesine geri dönersek, bu yolculu unda, Hızır da kendisine rehber olarak tayin edilir. Hikâyemiz yine ok, yedi, yay, tahta kılıç, secikleri yerde bugün dahi hâlâ yeme il taze çimen biter ve burası yaz kı ye illiktir. Orada, seccadeyi suya koyar4 ve üzerine binerler. Seccade onları Dobruca taraflarında Kalikra 5 (Kilgra) adlı bir kalenin yakınına götürür. Sinop'tan seccadeyle su üzerinde aldıkları yolun izi, yine güncel hikaye aktarımına göre, deniz ne kadar dalgalı olursa olsun, hâlâ sakin ve durgundur. Kalikra halkı bir hü zün ve tedirginlik ya amaktadır. Buna neden, bir ma araya giren ejderha halkı ürkütmü ve beyleri de ba larında olmak üzere halk kaçmı tır. Sarı Saltuk yöreye gelince bu ma araya girer. Kar ısında yedi ba lı bir ejder vardır. Her ba ına bir ok atarak onu vurur, fakat ejder kendisine saldırır, ölmemi tir. Zor durumda kalan Sarı Saltuk, Hızır'ı yardıma ça ırır. Bu sırada Hızır, Hacı Bekta ile muhabbetedir. Gelir, ejderi haklaması için gerekli olan bilgiyi verir : "Kılıcınla ba ını kes". Bunun üzerine Sarı Saltuk belindeki tahta kılıcı anımsar ve kılıcıyla ejderin 7 ba ını da keser. Böylece ejdere galib gelir. Hızır'a döner ve tahta kılıcı unuttu unu, aksi takdirde kendisini rahatsız etmeyece ini söyleyerek özür diler, te ekkür eder. Sonunda kalenin beyi ve halk geri ça ırılır. Durumu gören halk Sarı Saltuk'a iman ederek saygı gösterirler.

Aynı hikaye Saltukname kaynaklı olarak bugünlere gelirken halk arasında kazandı ı anlatımda simgeler zenginle mi ve öyle bir anlatıma kavu mu tur. Hikâyede Kalikra'ya varmadan önce, ilk olarak karaya çıktıkları yer Gürcistandır. Kendilerinin gelece ini önceden hisseden Gürcistan beyi Küreyi tarafından kar ılanırlar. Gürcüler, Sarı Saltuk ve arkadaş larını a ırlarlar, onlarla sohbet ederler. Saltuk, bu ziyaret sırasında,

-102-

tekbirleyerek onlara "Hüseyni" taç giydirir. O günden sonra yöre, artık bu tarz taç kullanır. Hikâye di er yönleriyle Kalikra'ya 6 varı larına kadar aynı devam eder. Üzüntü içindeki kale halkını görünce Sarı Saltuk nedenini sorar. Kendisine verilen yanıtta, yedi ba lı bir ejderhanın yöre çocuklarını kaçııp bir ma araya götürdü ünü ö renir. Halka korkmamalarını, kendisinin ve arkadaş larının çocuklara yardımcı olaca ını söyler. Böylece Sarı Saltuk ma araya girer. Ma aranın giri inde ejderle kar ıla ır. Yanındaki 7 okun her birini, ejderin her bir ba ına atar. Ejder yalpalar, fakat ölmez, hırslanır ve gövdesiyle hı ımla Sarı Saltuk'un üstüne gelir ve onu sıkı tırır. te bu anda zorda kalan Sarı Saltuk, "yeti ya Hünkâr" diye seslenir. Anadolu'da Hacı Bekta ile muhabbette olan Hızır, Hünkâr tarafından yardıma gönderilir. Anında Saltuk'a, "belindeki kılıcı niye kullanmıyorsun?" mesajı gelir. Bunun üzerine belindeki tahta kılıcı çıkararak önce ejderin gövdesini ikiye bölen Sarı Saltuk, yöreyi yasa bo an ejderhayı öldürür. Ancak, çocuklar etrafta görünmez. Korkmu olan çocukların ma aranın derinliklerinde olduklarını dü ünürler. Sarı Saltuk çocukların ürkümü olaca ını ve onların kendilerinden de ürkmemeleri, dost olarak geldiklerini anlamaları için beraberindeki dervi lere

ö ütlerde bulunur. Ö ütleri dinleyen dervi ler kozalıklardan ve a açlardan oyarak çe itli hedi-yeler yaparlar. Bunları beraberlerindeki çorapların içlerine doldururlar ve ellerinde bu hedi-yelerle ma araya, çocukları almaya girerler. Çocuklar kendilerine hediyeler getiren bu insan-ları sevinçe kar ırlar. Gece ilerlemi etraf karanlıktır. Ellerinde, uyandırdıkları mumlarla ma aradan çıkarlar, onları çocuklarıyla beraber görecekt olan halkın ne olup bitti ini daha iyi anlaması ve gerçe in farkına varması için etrafı mumlarla aydınlatmayı da ihmal etmezler. Bu nedenle çevredeki çam a açlarına mumları dikerler ve aydınlık içinde Sarı Saltuk ve dervi le-ri ejderhanın elinden kurtarılma çocuklar ve ellerinde hediyeleri ile birlikte ma aradan dı arı çıkarlar ve dervi lerin hazırlamı oldukları tahta kızaklara binerek kasabaya ula ırlar. Yöre halkı ejderhanın yok edili ine ve çocukların kurtulu una çok sevinir. Çocukları ailelerine tes-lim zamanı gelmi tir. Sarı Saltuk çocukları birer birer kuca a alıp teselli eder, “ Hü-Hü-Hü” diyerek sırtlarını sıvazlayıp, niyazlayarak iyi dileklerle, yöre halkına teslim eder. Bütün bu ola anüstü gayreti gösteren kırmızı elbiseli, uzun çizmeli ve ba larında börk olan kurtarıcıla-rını gören halk, Sarı Saltuk’ı bir aziz olarak kabul eder ve bu yörede, yerel halk tarafından ar-tık ona “kurtarıcı, teselli edici” anlamlarında “Aya Nikola” denmeye ba lar. Ancak, kurtarıcı-larının müslüman Türkler olduklarını ö rendiklerinde halk a ırır. Üstelik bu Türkler, bera-berlerinde getirmi oldukları yegâne yiyecekleri olan kurumu ekmeklerini yerli halkla pay-la mak istemektedirler. Buna mukabil, yerli halk da, onlarla paylaşmak için arap getirir. Or-taya bir de tuz konur. Dikkat edersek hikayemizin tümünün simgesel, katlı anlatımla yüklü oldu unu izleyebiliriz. Burada, yine Bekta i ö retisinde çok önemli anlamları olan ekmek, arap ve tuz simgelerinin kullanıldı nı görmekteyiz. Hikâyeye devam edecek olursak, böyle-ce kurulan bir sofrada beraberce oturur, aynı ısa peygamberin yaptı ı gibi ekmeklerini bölü ür ve arap içerler. Hemen rahatlık ortamı olu ur. Dostluk kurulur, sohbet ba lar. Bu da Bekta i geleneklerindeki Noel Baba’nın hikayesinin kökenini olu turur. Bekta i gelene inde Noel Ba-ba’nın gerçek kimli i Sarı Saltuk’dur.

-103-

Giysisiyle, “Hü-hü-hü” ekindeki üçlü niyazlamasıyla, çam a açlarındaki mumlarıyla, kızaklarıyla Türk gelenekleriyle süslenmi derin bir anlatıma sahiptir. Bekta i gelenekleri Noel Baba - Sarı Saltuk ili kisini anlatırken u sorgulamaya yer verir: “Ba ka hangi kültürde Noel Baba’nınkine benzer bir kıyafeti ve hangi dilde Ho-ho-ho diye seslenmeyi görüyorsunuz? Ho, hü veya hu’nun farklıla mı söyleni idir. Kıyafete gelince, bu, Türk dervi lerin kı-yafetleridir. Bu kıyafetle de ne Antalya’nın sıca ında dola ılır ne de güneyin herhangi bir ye-rinde. Sarı Saltuk’un gerçek güzergâhı olan ve daha çok dola tı ı yerler olan Trakya ve Bal-kan’lardaki Türk dervi lerin kıyafetleridir” ekinde açıklama getirirler. Sarı Saltuk söylence-sinin tümü simgesel anlatımla bezenerek çok derin barı ve sevgi mesajları ta ımaktadır. Bu-gün, Bekta i geleneklerinde Sarı Saltuk bayramında bu hikaye tüm canlılı ıyla ya atılır. Hı-ristiyanların Noel’i kutladıkları sıralarda Bekta i geleneklerinde Sarı Saltuk Bayramı kutlanır. Kurulan özel sofrada Babaerenler Sarı Saltuk menkıbesini anlatır, gerek gördü ünçe açıkla-malar yapar. Tümüyle katlı anlatım içeren bu söylencelerin do ru olup olmadığı, ya anıp ya-anmadı veya tarihin hangi zamanında gerçekleş-ti i ise hiç de önemli de ildir. Simgeler ve anlatılmak istenen eyler tamamen “hakikat” diyarının meyveleridir. Bekta ilerce önemli olan da budur.

Bekta ilerinin geleneklerinde, semavi dinlerin tüm özel günlerinin bir kar ıtı vardır. Bir hıristiyanın veya bir yahudinin elemli gününe mutlaka Bekta inin de elem bazlı bir özel din günü rastlar. Bunun yanısıra, yine, onların sevinçli, kutlamalı din günlerine Bekta ilerinin de sevinçli, kutlamalı, enlikli bir din günleri rastlar. Nasıl Kur’an tüm semavi dinleri içeriyorsa, onları kucaklıyorsa Bekta ilik de tüm semavi dinlerin özel dinsel ritüellerini içerir ve kucak-

lar. Bunun özellikle Balkanların fethinde öyle bir i levi vardır. Yeni yurtluklara yerle meye çalı an Bekta i Türkler gittikleri yerde kendilerine kom u olarak ya ayan Hıristiyan kültürü tarafından yadırganmamı , yabancılanmamı tır. Hatta kendilerine oldukça benzeyen adet ve gelenekleri onlarda biraz daha ihti amlı ve anlamlı bulan pek çok hıristiyan kitle, severek iç-tenlikle Bekta i olmu lardır ve Bekta i oldukları için müslümandırlar. Bu özelli i görüp anlayan Osmanlı yöneticileri imparatorlu un kurulu ve geni leme devrelerinde Bekta ilikten çok yararlanmı lardır. Bekta ili in ortadan kaldırılması ve baskılanması ile beraber imparatorlu un da çökü devrine girmesi il ginç bir rastlantıdır.

Sarı Saltuk'un hikâyesine dönecek olursak, dervi lerin ejdere kar ı ba arısı toplumda memnuniyet yaratmı tır ancak, bu toplumda da hemen her toplumda olabildi i gibi ba arıyı ve dostlukları çekemeyenler olmu tur. Hele kendi düzenlerine gölge dü mü se, koltukları sal- lanmı sa, menfaatleri elden gidiyorsa, buna seyirci kalmak istemeyenler olabilir. te Kalik- ra'da böyle bir rahip vardır. Bu rahip, sihirle gökyüzünde uçar. Sarı Saltuk'un da sihirbaz ol- du unu öne sürer. Erenler, Sarı Saltuk'un sihirbaz olmadı ını "kudret sahibi" oldu unu belir- tirler ve bunun için ate denemesi yapılması gerekti ini söylerler. Böylece, rahiple Sarı Saltuk beraberce kaynar kazana girerler. ki gün sonra, Saltuk çıkar, rahip erimi tır. Bir ba ka söy- lenceye göre, ejderin ate in

Sarı Saltuk'un asıl adı Muhammed ve doğum yeri Buhara'dır. Babadağ'daki makamında kitabesinde adı "Seyyid Muhammed Buharî" olarak yazılı olduğu belirtilir. Saltukname'ye göre Sinop civarında doğmuştur ve asıl adı İrfan Hızır'dır. A. Gölpınarlı ve bazı araştırmacılar bunu teyid eder. Ömrü boyunca Avrupa'nın pek çok yerini ve Trakya'yı dolağan Sarı Saltuk din, dil farkı gözetmeksizin insanlığa hizmet etmiştir. Onu tanıyanlar onu benimsemiş, kendilerinden bilmiştir. Bu nedenle hem bir aziz hem bir derviş olarak tanınmıştır. Ölümü bile insanlara ayrı bir ders niteliğindedir. Öleceğini hissettiğinde Sarı Saltuk 17 tabut hazırlanmasını (bu rakam bazı kayıtlara göre 7'dir) ve içlerine kendi ağırlıkınca kum torbaları doldurulmasını ister. Ölümünden sonra gezmiş olduğu diyarlardan temsilciler gelir ve "Sarı Saltuk bizimdir, bizim diyara götürmek isteriz" derler. Kendilerine gerekli hazırlığın yapıldığını, dönerken yanlarına bir tabut da alarak dönecekleri söylenir. Hepsinin de yolda iken, meraklarını yene-meyip tabutları açtıkları belirtilir. Çinde Sarı Saltuk'un nâniğini görüp, rahatlayarak yollarına devam ettikleri anlatılır. Böylece, pek çok yerde bugün Sarı Saltuk'un makamı karımıza çıkmaktadır. Bunlardan en bilinenlerinden bazıları şöyledir: Kırım, Moskova, Danzing, Polonya, Bohemya (Pezonika), İsveç (Bivanjah) Türkiye (Babaeski 9, Zink, Diyarbakır, Bor) Moldova (Babadağı), Dobruca (Kalikra), Arnavutluk (Kroya).

-105-

Bugün, Bektaşî öğretisinin önemli söylencelerinden birini oluşturan Sarı Saltuk Söylencesi hemen her yıl aralık ayının son günlerinde bir bayram eliğinde anılır. Sarı Saltuk bayramı Bektaşîlerin mutluluk ve sevinç içinde kutladıkları günlerden biridir. Bu özel günde çocukların etraflarında olmasından özellikle mutluluk duyarlar. Ana teması bilginin, aydınlığın cehaletle, baskı ile savaşı ve zaferidir.

Kaynaklar:

Gölpınarlı, Abdülbaki. Vilayetname. 1998, İstanbul.

Noyan, Bedri. Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi. 1986, Aydın.

Temren, Belkıs. Bektaşîlerin Etnik ve Kültürel Boyutu. Bektaşî Kültür Derneği yay.

(3. Baskı) 1998, Ankara

Temren, Belkıs. "Hıristiyan ve İslam Dünyası Arasındaki Köprü: Bektaşîlik"

Cumhuriyet Gazetesi, 29 Mart-3 Nisan 1993.

Temren, Belkıs. "Adn" Baba ve Hayder" Sultan kayıtları (Basılmamıştır)

Yüce, Kemal. Saltukname'de Tarihi, Dini ve Efsanevi Unsurlar. 1987, Ankara.

1. Bektaşî geleneklerine göre Avrupa'nın adlandırıldığı Fenikeliler zamanındadır. Hikayesine gelince, korsanlar "Europa" adında çok güzel bir kıızı tutsak alırlar. Çanakkale boğazında karaya geçirirler. Amaçları talya'ya götürüp kıızı satmaktır. Bu güzel kıız, Gelibolu'da ellerinden kaçar ve ormanda kaybolur. Korsanlar kıızı ararken dillerini bilmedikleri yerli halka "Europa nerede?" ekinde iaretler yardımıyla sorular sorarlar. Halk da, kıızın kaçtığı yönü göstererek, "Europa, orada" diye iaret ederler. Böylece gösterilen yöndeki yörenin adı Europa (Avrupa) olur.

- 2 Katlı anlatım: Bekta i literatüründe, konu ma tarzında bir cümleinin yalın anlamının dı nda (zahir anlamı), ba kaca içsel (bâtın) anlamları olmaktadır. Bunlar ki inin bulundu u e itim seviyesine göre algılanmaktadır. Aynı cümleyi dinleyen üç dört ki , üç, dört ayrı seviyede mesaj alabilmektedir. Her anlam tek ba ına do rudur. Hiçbir zaman yanlı bilgi içermez. Bu ekilde bir cümleci in, birden fazla anlam, mesaj iletebilmesine, dinleyenin kendi seviyesine göre yorum yapabilmesine “katlı anlatım” denilir. Nasıl “Kur’anın yedi kat mânası var” denilince, ki inin seviyesi ilerledikçe aynı eyi okudu u halde farklı anlamlar, mesajlar alabilece i vurgulanıyorsa, Bekta i literatüründeki pek çok simgesel cümlecik de aynı ekilde çe itli mânaları içermektedir. Bekta ilikte hüner, bu ekilde “sırrı sır eden” çe itli seviyede mânalar içeren ekilde konu abilme yetene ini geli tirmektedir. Bu Bekta i e itiminin do al sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. (Temren, 1998:82)
 - 3 Ok ve yay simgeleri Türk geleneklerinde önemli bir yer tutar. Özellikle ok, Üçok, Bozok O uz (Ok-uz) gibi kabile, boy anlamlarında da kullanılmı tır. Ayrıca “ok atmak” ekinde kullanıldı nda okun gitti i yönü ve dü tü ü yeri belirlemesi gibi bir özelli i de vardır. (Yüce,1987:277-282)
 - 4 Hasluck’a göre, seccadeyle su üzerinde ilerlemek motifi yine Sarı Saltuk’a ili kin olmak üzere, “Ohri Gölünü bir hasır seccade üzerinde geçmi oldu u” ekinde ya atılmı tır. Bu motifin kullanıldı ı yer Ohri gölü üzerindeki Aya Naum Manastırı olarak bilinen bir slav azizinin makamıdır. Slavlar tarafından bir aziz olarak bilinen bu ki i yöre halkınca Sarı Saltuk’dur. (Hasluck, 1991:49)
- Sarı Saltuk menkabelerinin yaygın olarak Hıristiyan dünyasında da benimsenmi oldu una ba ka bir örnek de Korfo Adasındaki Aya Sipridon olarak bilinen aziz makamının da aynı zamanda Sarı Saltuk makamı olarak kabul edilmi olmasındır.
- 5 Hasluck, Evliya Çelebi’nin Kalikra’da Sarı Saltuk adıyla anılan bir tekye ve türbesini ziyaret etti ini ve tekyenin yıkılmı oldu unu bugün pek iz kalmadı mı ama buna ra men türbenin Müslüman ve Hıristiyanlarca ziyaret edildi ini bildirmektedir. (Hasluck,1991:23)
 - 6 Burada Kalikarya, yani, “Kutsal Bakire” manastırı vardır.
 - 7 Eski Bekta i belgelerinde, evratlarda dünya üzerinde 12 büyük kara parçası (kıta) bulundu u bilgisi vardır.
 - 8 Burada Sarı Saltuk’un mezarlarından birinin bulundu u bir Bekta i Tekyesi vardır.
 - 9 Babaeski’de bulunan Sarı Saltuk (Rumlar tarafından Aya Nikola olarak bilinir) türbesi hem Rumlar hem de Türkler tarafından daha çok ifa amaçlı olarak ziyaret edilmektedir.